

Марущак О. М. Текстотворчі завдання дитячих часописів у контексті фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів / О. М. Марущак // Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах: збірник наукових праць (за матеріалами міжрегіонального науково-методичного семінару) / За ред. К. Я. Климової. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – С. 127 – 133.

Марущак О.М.,
аспірант, асистент кафедри
лінгвометодики та культури фахової мови
Житомирського державного університету Імені Івана Франка

Текстотворчі завдання дитячих часописів у контексті фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів

Вимоги нинішнього суспільства окреслюють достатньо високий рівень володіння комунікативною компетентністю учасників мовленнєвого процесу. Така потреба зумовлює відповідне оновлення провідних напрямів діяльності, нормативних документів, навчальних програм закладів загальної середньої та вищої освіти. Поступова орієнтація на практичну спрямованість курсу української мови, активізацію діяльності учнів визначає нові орієнтири в формулюванні освітніх результатів, методичних підходах до навчання, доборі дидактичних матеріалів, а відтак і в підготовці майбутніх фахівців.

Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти, метою вивчення української мови та мов національних меншин як мов навчання є формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду [2].

Оволодіння усним і писемним мовленням школярами передбачається на такому рівні, який би дозволив застосувати під час процесу спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, навички роботи у групі та відтворення різних соціальних ролей. Досягнення названої мети спонукає до необхідності

забезпечення гармонійного розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності й опанування найважливішими функціональними складовими мовної системи. Водночас предметом і результатом формування та розвитку аудіювання, говоріння, читання та письма є об'єкт найвищого рівня мовної структури – текст.

Метою розвідки є визначення місця текстотворчих завдань дитячих часописів у навчальному процесі школи на ВНЗ та їх вплив на формування відповідних умінь і навичок молодших школярів, розвиток комунікативної компетентності.

Зосередження сучасної лінгвістики та лінгводидактики на діяльнісно-комунікативних засадах сприяє активізації роботи над формуванням текстотворчих умінь і навичок учнів початкової школи. Досягнення належного рівня мовленнєвого розвитку, становлення їх умінь створювати зв'язні висловлювання вимагає удосконалення теоретичних та методичних аспектів проблеми. Навчити школярів вправно, грамотно, змістовно та послідовно висловлювати думки є одним із найголовніших завдань початкової освіти, однак це неможливо здійснити без відповідної підготовки вчителя. А отже, готовність майбутніх фахівців початкової школи до безпосередньої практичної діяльності набуває особливої актуальності.

Фахова підготовка майбутніх учителів початкової школи здійснюється за циклами загальної, професійної та практичної підготовки. Формування їх готовності до роботи з розвитку зв'язного мовлення, зокрема текстотворчих умінь школярів, відбувається під час опрацювання курсів "Методика навчання української мови", "Методика навчання літературного читання", "Дитяча література", "Актуальні проблеми мовленнєвого розвитку молодших школярів", "Сучасна українська мова з технологіями викладання" та ін.

Основою для формування текстотворчих умінь учнів є здатність сприймати під час читання чи аудіювання художні тексти з наступним їх аналізом та оцінкою. Професійна готовність вчителя безумовно має включати

уміння організувати та здійснювати роботу над текстом відповідно до його стилю, жанру та типу, враховуючи особливості сприймання твору школярами.

Методика навчання створювати текст має спиратися на відпрацьовані на уроках текстотворчі уміння та спеціально розроблену систему вправ, яка засобами аналітико-синтетичних дій з різними структурними елементами тексту сприятиме осмисленню, усвідомленню й поглибленню знань і вмінь, необхідних для продукування висловлювань та удосконалення мовлення в цілому [1; 11]. Текстотворчі завдання можуть бути представлені редагуванням деформованого тексту, відтворенням та побудовою діалогів у різних комунікативних ситуаціях, побудовою текстів-розповідей за сюжетним малюнком (серією сюжетних ілюстрацій), текстів-описів за репродукцією картини, текстів різних типів на основі власних спостережень тощо. Використання матеріалів дитячих періодичних видань при цьому видається нам не тільки можливим, а й доречним, враховуючи їх дидактичний потенціал. На підтвердження думки, розглянемо деякі з них.

Завдання на сприймання, аналіз та оцінку художнього тексту

Казка про ясен ("Джміль". – 2014. - № 5)

Прийшла весна, всі дерева вкрилися новими листочками й запашиними квітами. І лише ясен стоїть голий, як узимку, і не помічає нічого навколо себе. Запитують у нього дерева, чому він не перевдягнувся у весняне вбрання.

- А хіба вже час? - дивується ясен.

- Давно! – відказують дерева.

Почав ясен готувати собі одержину, але так поспішав, що листочки вийшли не рівні, а із зазубринами.

Восени, коли подув холодний вітер, ясен запитав у дерев:

- Осінь скоро прийде?

- Так вона вже тут, - відповіли ті.

Почув це ясен і не схотів більше спізнюватися. Миттю скинув своє листя. Інші дерева ще довго стояли в яскравих шатах, а ясен лише голими вітами розгойдував на осінньому вітрі. (112 сл.)

Завдання на редагування деформованого тексту

Як Джмелик та Книжечка з друзями листувалися, або На помилках вчаться ("Джміль". – 2016. - № 4).

Публікація ознайомлює дитину зі зразками текстів різних стилів (художнього, наукового, ділового), наводить наочні ілюстрації типових помилок, вчить визначати стиль твору, його тему та основну думку,

самостійно складати твори різних стилів. Матеріал також допоможе педагогу закріпити вміння дітей писати листи, пригадати обов'язкові частини тексту листа та порядок їх розташування (привітання, подяка, основний зміст, прощання, підпис).

Нижче наведено окремі тексти "листів" для аналізу та редагування школярами.

Жив собі хом'як на ім'я Сашко.

Щоранку він прокидався о сьомій, він умивався.

Він снідав, він вдягав джинси і светр.

Він розчісувався.

Він ішов працювати на таємну наукову базу.

Він дуже пишався тим, що він працює науковцем.

У шиншили хутро. Вона їсть сіно. Хутро сіре буває, а буває не сіре. Сухе листя теж їсть. Якщо хоче. В Україні шин шила живе лише у когось удома. Вона, мабуть, боляче кусається. А в Південній Америці – в горах.

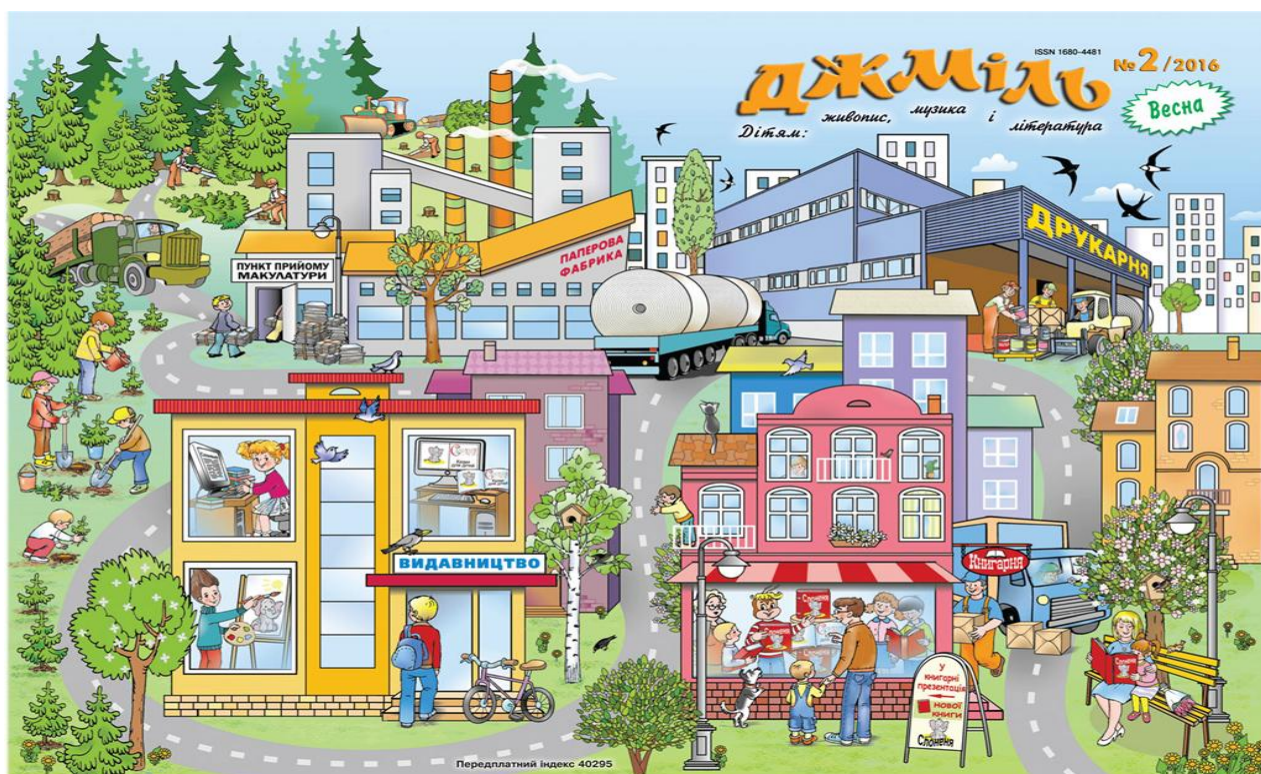
Завдання на відтворення прослуханого діалогу (складання власного)

("Джміль". – 2014. – № 6)

Завдання на побудову текстів-розповідей за сюжетною ілюстрацією

("Джміль". – 2016. – № 2)

У журналі можуть пропонуватися розгорнуті бесіди за ними, цікавий додатковий матеріал, а також інтерактивні версії сюжетних картин.

Матеріал для побудови текстів-описів за картиною

Червона калина

Гуляючи осіннім парком, Пензлик милувався мерехтінням різноколірних листочків на тлі блакитного неба. "Листочки схожі на скельця мозаїки, — захоплювався він, — так само, як на полотнах відомого художника Дмитра Добровольського".

Рослина-оберіг

Восени сонце особливо ніжно позолочує верхівки дерев, і листя на них змінює свій колір, набуваючи казкових відтінків — бурштинового, жовтогарячого, бузкового, лимонного... Це помітив і відобразив в одній зі своїх картин український художник Дмитро Добровольський.

Чи здогадалися ви, який час доби зображений на картині? Погляньте-но, як виграє сонце гранатовим полиском на верхівках дерев, як полум'яніють кущі понад тином! Так буває у надвечірніх сутінках. А чи впізнали ви зображену на полотні рослину? Хоча художник не виписав деталей, ми розуміємо: це калина — український оберіг, один із символів нашої Батьківщини.

Картина Дмитра Добровольського
"Червона калина"

Пригадайте, які на вигляд плоди калини. Вони ростуть на високих гіллястих кущах, зібрані в кетяги — в кожному по 15-20 червоних ягідок, що туляться одна до одної. Калина цвіте білим цвітом у травні, а ягоди на ній досягають на початку осені й можуть зберігатися на кущі до зими, яскраво вирізняючись на тлі білого снігу.

Скільки чудових віршів, пісень та картин присвячено улюбленій рослині українців! "Ой у лузі калина стояла", "При долині кущ калини" — правда, ви не раз чули ці пісні? А які ще пісні, легенди та приказки про калину ви знаєте?

Уважніше розгляньмо картину. За кущами заховалася чепурна хатинка — охайно побілена, вкрита очеретом. Наші предки саджали калинові кущі на найпочеснішому місці у садби — перед вікнами, мов своєрідний оберіг. Калина і справді оберігала господарів, зокрема допомагала їм (та й нині допомагає) долати хвороби. Запитайте в бабусі про цілющі властивості калини — дізнаєтеся багато цікавого!

За результатами пропонованої бесіди та додаткових запитань учителя, діти складають текст-опис за картиною ("Джміль". – 2014. - № 5).

Завдання на побудову тексту за власною фантазією

Були собі Якось пішли ... у Гарно навкруги та ... Аж раптом бачать... . "Тікай!" - крикнув А ... тільки очі широко розкрив і... Тоді..., не довго думаючи, схопив ... і як Тут звідкись узявся І стало навкруги так ... У цей час ... вже встиг А ... каже: "...". Поміркував ... й відповідає: "...". Засміявся ... : "Чому ж ти ... ?" ... вже перестав ... Він ... та розвеселився. Потім ... взяли А... навздогін крикнув: "Бережіться ... !" ... почимчикували далі. Довго йшли, аж ось Стрибнув ... , вихопив ... , замахнувся Тут і настала Пішли ... додому

Дуже дивна казочка? Не зовсім зрозуміла? А ти спробуй додумати її сам! Це легко і дуже цікаво! Напиши на місці крапок свої слова так, щоб склалася зрозуміла історія ("Пізнайко від 6 років". – 2005. – № 1).

Зазначимо, що пропоновані матеріали є лише невеликою частиною масиву, видрукованого у періодичних виданнях. Вони можуть бути застосовані у

навчально-виховному процесі початкової школи на уроках української мови, літературного читання, розвитку зв'язного мовлення з метою формування та розвитку текстотворчих умінь і навичок учнів. А методично грамотне використання завдань часописів сприяє реалізації провідної мети навчання української мови – формуванню комунікативної компетентності школярів. Тож робота з дитячою періодикою у рамках фахової підготовки майбутніх вчителів початкових класів є необхідною умовою становлення професійної компетентності сучасного педагога.

Список використаних джерел та літератури

1. Глазова О. П. Перспективність і наступність у формуванні текстотворчих умінь в учнів початкових і 5 класів загальноосвітньої школи [Текст] : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Глазова Олександра Павлівна ; Ін-т педагогіки АПН України. - К., 1999. - 18 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derj-standart-pochatk-new.pdf>.